

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

3 de Fœnore seu de vsurario mutuo, & de vsuris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

possit, hoc est, vt loquar cum interpretibus, quomodo reconciliari possit. Desicit a formula mutui, si res non sic idonea, l. i. P. §. pen. de pac. puta, quia alieni nomen numerantur, ratione personae, si illa non consentiat §. nunc ad nonen d. quibus alien licet, vel non. si a furioso. l. si a furioso, in fin. pupillo ve fiet. l. rogasti. in fin. l. si filius familias ad Macedon. si filiofamilias detur, vt ante diximus. Arin mutuum, quod inutiliter datum est, postea venit, seu illud reconciliatur, id est, fit mutuum quod non erat, pluribus modis, veluti primo: si consumatur ab accipiente mutuata pecunia aliena. l. si alieni numi. 78. de solut. in P. consumta porro dicitur, vel cum expensa est, vel cum aliis mixta, l. vnic. de vsucap. transfert C. §. 1. de vsura. Secundo vsucapione, si non consumta pecunia, triennio fuerit penes accipientem, l. 3. de vsucap. in P. quia & per vsucapionem transfertur dominium, l. Proculus, de iure do. Eodemque modo reconciliatur, seu vires capiunt dos, l. in debui, §. sed estis numi, de condit. in deb. indebitum, l. si alienam, de donat. caus. mort. donatio causa mortis, l. si furi, C. de pign. l. quamuis si cert. per. C. Tertio vires recipit mutuum inutile, per stipulationem quae fit ab eo qui dat alieno nummos & tibi: eddi stipulatur, l. a Titio, de sur. in P. Quarto ex repudiatione iuris eius, qui impedire mutuum potest, vires accipit. Vt ecce, te instituto herede, testator mihi legauit pecuniam quam habebat in arca, huius pecuniae a morte testatoris in me transit dominium. Si tu mutuo des interim illam pecuniam, mutuum nō est, vt pote rei alienae, meae videlicet: si tamen repudiam legatum, cum ad te pertineat, conualescit mutuum & retrahitur, vt censetur tua fuisse pecunia cum eam numerasti, l. omnia 7. §. l. proinde, de reb. cred. P.

12. **¶** Idipsum ¶ quinto considera in conditionis euentu: vt si mutuas pecuniam sub ea conditione, si nauis ex Asia venerit, pendente conditione quidem mutuum non est, & repeti solutum potest, & pendet, at si conditio aduenierit vires accipit, dicit. l. omnia, §. l. seq. de reb. cred. Reconciliatur & sexto, tempore, vt post biennium in literarum obligatione, l. in contractibus, de non numer. pecun. C. Septimo debiti agnitione, vt si tibi sub spe numerationis literis significauerim: me fateri in centum tibi esse obligatum, si quamuis non acceperim, postea agnouerim debitum, & incipiam illud exsoluere, reconciliatur debitum, l. cum fidem 9. de non numer. pecun. & cessat exceptio non numerata pecuniae Odofredus, in l. quamuis, C. si certum peti facit l. 1. §. 1. §. l. toties 6. de pollicita P. nam qui indebitum scienter soluit, donare videtur, l. C. in panis, de operis lib. Et filiusfamilias, patre famil. sui iuris factus, qui mutuum dum esset filiusfamil. factum agnouit & partem soluit, obitice nō potest senatusconsultum Macedonian. l. item si filiusfamilias 9. ad finatus consul. Maced. P. Et pro parte, nemo voluntatem approbans eandem, & ex eadem causa reprobare potest, ex m. in l. 1. de acquir. heredit. l. 1. C. de fideiusor. l. parentibus, de i. officio testamen. §. non autem, de hered. §. falcid. Octauo reconciliatur inficiatione propriae scripturae, qua mutuum continetur, authen. contra qui propriam, C. de non numerat. pecunia.

13. **¶** Vtilitas ¶ vna singularis, ex illa translatione domini, quae fit rerum mutuo datarum in accipiente, est vt in eum qui rogauit periculum rei tanquam in dominum transeat, & possit ei condici, l. rogasti, §. Vltianus, leg. si quis nec causam 4. §. l. certi condicio §. fin. de reb. credi. in P. §. item si cui, quibus modis re contrah. obligatio, quo pertinet illa regula, incendium artis alieni non libera e debitorum, l. incensum, si certū peti. C. quod de alio quoque casu fortuito quam incendii intelligi par est, §. item si cuius, quibus mod. toll. obl. l. 1. §. is quoque, cui. de action. P. Quia species vel genus id est, quod debetur in specie vel quantitate, vel genere, perire non potest, l. in ratione, in 2. §. diligenter, ad l. Falcid. P. Porro in hac specie contractus, in mutuo videlicet, cauendum est, ne quis sub praetextu beneficii accepti laedatur, cum interfit nostra beneficio non decipi, sed iuari, l. in commo dato §. sicut commoda. P. Videtur enim mutuum proximum esse donationi & beneficentiae, & pietati. Quod a Deo iustum etiam est iis qui alioquin parum proximorum egenorum miserentur, multis abundantes. Si vnus, inquit Moses, Deuter. 15. ex fratribus qui morantur intra portas ciuitatis tuae, in terra quam dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit, non obturbabis eorum, nec contrahes manū, sed aperies eam pauperi: & dabis mutuum quo egere eū perspexeris. Et rursum Deus ipse, Math. 5. qui petit a te, da ei, & volenti mutuari a te, ne auertaris. Lege antiqua quam renouauit Iulius Caesar consul, statutum, ne quis in auro vel argento penderet plus pecuniae quam

sexaginta sesteria, vt indigentibus aliis mutuo darent, Dion. Casp. lib. 4. hystor. Roma.

De Fœnore seu de Vfurario mutuo, & de Vfuris. Cap. 3.

Lib. 22. P. tit. 1. Lib. 4. C. tit. 32.
 Lib. 5. Decretal. tit. 19. Lib. 5. Sex. tit. 5. Lib. 4. Clem. tit. 6.
 De nauicis vfuris, in auth. coll. 8. tit. 6.
 De nauicis fanore. Lib. 21. P. tit. 2. Lib. 4. C. tit. 33. Nouella 110. & 130.

- 1 Mutui & fœnoris differentia. Fœnorare quid. eod.
- 2 Vtura quid.
- 3 Vtus cassus, & vsura triplex.
- 4 Vtura propter moram licita.
- 5 Vturarum finitio. Druisio. eod.
6. 7. 8. 9. 10. & sequent. Vtura omni iure prohibita, diminuo, & hincmano.
- 6 Lepores superferant. Vtura mordet. edit facultates, trucidat. eod.
- 7 Fœnori vsus non est diuinus.
- 8 Pecunia pecuniam natura parere non potest.
- 9 Vtura mutuum natura respuit.
- 10 Vtura diminuo iure prohibita. Vtura & mentalis a Deo prohibita. eod.
- 11 Vtura prohibita iure pontificio.
- 12 Concilii sacris. Ex parte vsurarium. eod. Concilia Eliberinum, Nicenum, Lateranense.
- 13 Lugdunense, quando fuerunt prohibita.
- 13 Vturarii manifesti qui dicantur, & quomodo tales esse probentur.
- 14 Vturarum contractum que arguant.
- 15 Vtura lege Indorum, Platonis, Oxiei, Chiorum, Byzantiorū, Caesaris, prohibita. Tributum ex vsuris. eod.
- 16 Vtura Gallico iure prohibita cum pena. Vtura vndinales Gallica. eod.
- 17 Fœnori vsus magis, quam fures puniri.
- 18 Fœnori licentia omnino prohibita, & quando alia coercita.
- 19 Vtura iure ciuili Romano scripto prohibita.
- 20 Vtura permissa, nec tamen ideo approbata.
- 21 Vturarum permissio considerat res, personas, taxationem. Vtura ex quibus rebis capi possunt. eod.
- 22 Fœnori que persona possint.
- 23 Fœnori vsuras non debent accipere a Christianis.
- 24 Vtura permissa taxatio legitima facit.
- 25 Vtura ex nudo pacto non debentur.
- 26 Vturarum solutio non probat illas esse debitas. Vturarum amissa solutio arguit remissionem. eod.
- 27 Vtura in sortem conuertitur nequeunt.
28. §. 31. & 44. Vtura centesima qua.
- 29 Vtura apud Romanos mensurae & singulis mensibus soluta. Calendarium quid, & quare. eod.
- 30 Calenda quare primi dies mensium dicuntur. Luna noua olim initium mensis faciebat Romanis. eod.
- 31 Vtura assalis, & libra.
- 32 As quid, & in quot uncias vel partes diuidatur.
- 33 Vnciales vsurae qua. Vtura vnciales. eod.
- 34 Sextantes.
- 35 Quadrantes.
- 36 Trientales.
- 37 Quincunces.
- 38 Semisses.
- 39 Septunces.
- 40 Besses.
- 41 Dodrantes.
- 42 Dextantes.
- 43 Deunces.
- 36 Vtura trientales exercuerunt Antonius Alexander, Severus, & Co.
- 37 Pensio legitima fundi, qua intra viginti annos aequat valorem fundi.
44. & 46. Traiectitia & nauica vsura.
- 45 Vtura maiores, minores, mediae qua.

non moriturus in arte num, & is quoque qui ad vsuram non com-
modauerit, nec amplius acceperit quam datum, *Ezech. c. 18. c. 11.*
Iubet Dominus nosse Iesus Christus, mutui dare, & nihil non
solum accipere, sed nec sperare, *D. Luc. c. 6.* Vnde & mentalis
vsura, videlicet mutuae ea mente, vt plus inde speremus, quem-
admodum realis prohibita est, *can. consulti, de vsur. gloss. & i. a.*
norm. in c. cum in tua, de vsur.

11 ¶ Iure pontificio prohibitas esse iura expressa docent, *in ca.*
1. c. consulti, ca. super, eod. ca. de vsur. & inibi hereticus
declaratur, qui dixerit licitum esse exigere vsuras, Clem. 1. de vsur.
damnatio, quae aeterna pena in dicta exigentibus, s. c. 1. de vsur.
in sext. Clem. 1. s. f. eod. tit. ap. Clem. Et vt remoueantur a pro-
motione ad sacros ordines sanctum, ca. de Petro 27. dist. 1. vt-
que iam promoti expellantur a clero & vsuras reddant, ca. qui
accipit, s. c. si quis oblitus, 14. q. 4. ca. si quis, 47. dist.

12 ¶ Translatæ & in iuris pontifici corpus prohibitiones & pena-
s actorum conciliorum, vt ex concilio Apollolorum, presby-
ter exigens vsuras, si non respiciat, deponitur. *ca. episcopus 47.*
dist. 1. vt quod concilio Elibertino celebrato sub Constantino
Magno, circa annum domini 336. sub Iulio summo pontifice
coactis in Hispania nouem & decem Episcopis, Isidor. 1. parte con-
sil. sanctum est, clericum qui vsuras accipere exautorandum,
ca. si quis clericorum, 47. dist. 1. Prohibita item synodo Trulla-
na, in vno Trulla. cap. 10. quae sexta dicitur: in generali Nicena
prima, synod. ca. 17. cui interfuerunt 118. Episcopi contra Ari-
nam sectam maxime coacti, circa annum Domini nostri Iesu
Christi, trecentesimo vigesimo octauo, secundâ historiam Tri-
partitam, lib. 1. cap. 8. & Rufinum, lib. 1. cap. 6. secundum alios anno
trecentesimo vigesimo quarto, vel anno tricentesimo vige-
simo sexto, vt scribit Nicephorus Calistensis, lib. 8. historiae eccle-
sasticae cap. 14. sub Constantino Magno, & Syluestro summo pon-
tifice. Item circa annum Domini 1570. sub Alexandr. Senensi
eius nominis summo pontifice concilium Lateranense submo-
nuit a communione sacrosanctae eucharistiae, & a sepultura eccle-
sastica vsurarios publicos nisi fassentur, ca. 3. de vsur. ca. quia
in omnibus eod. quod confirmatum est Concilio Lugdunensi, ca.
1. & 2. de vsur. in sext. coacto anno Domini 1373. teite Paulo A-
mylioli lib. 7. Ex canonibus Nicephori confessoris, vsuram acci-
piantibus non sunt elargienda sacramenta, nec cum perseuer-
antibus in illis cibis sumendus, lib. 2. in v. Orientalis, in causa
Nicephori confessor.

13 ¶ Quae pena de manifestis vsurariis intelligi debent: tales
autem sunt, qui diffamati ea de re sunt, & contra quos certa ex-
stant argumenta, *ca. cum in tua de accu. de vsur.* Testium porro hic
non sufficit probatio dicentium aliquem esse vsurarium quia vs-
uras illi soluerunt, *Fridericus de Sens, consi. 61.* quia deponunt in
causa propria, *leg. omnibus. C. de re iur. vt pote quibus vsura re-*
stituenda essent acceptae, & vltra, vt participibus sceleris nec eis
credatur, cap. 1. de consens. l. fin. C. qui accusa. poss. ca. veniens, & ca.
per vsuras de re iur. L. uanone. Roman. singu. 35. Bald. l. dist. anteb.
C. de testam.

14 ¶ Tria autem arguunt contractum emtionis fictum & vsura-
rium, vitiositas periti summa qua quis vsurarius dicitur, & quod pa-
ctum adiectum sit, ne liceat venditori edere venditum, nisi
post certum tempus, *ca. ad nostram, de emtio.* Haec autem concu-
rere debent. Ne sola consuetudo scelerandi sufficit ad probandum
contractum feneratorium, quamuis semel malus, praesum-
atur semper talis in eodem mali genere, *l. C. si quis, de senator. in*
P. l. si cui crimen, s. i. s. dem, de accus. nã & fenerator es aliquando
legitime contrahunt, & ita Boerius tradit decisio. 102. Nec sola
pretii vitiositas probat quia cont. ahentibus licet in pretio se cir-
cumuenire, *l. in causa, s. 2. idem Pomponius, de minori. P. facit ta-*
men praesumptionem fictionis contractus, vitiositas pretii, s. 1. ver-
quis in m. dubit. qua l. feud. olim alien poss. in v. b. feud. l. si quis
dixerit, loca. in P. Adfert Fridericus & alias vsurarum probatio-
nes ex confessionibus & libris rationum haberi posse, Fridericus
de Sens, consi. 8. quamuis diffid. mum omnium, vt ait *Isoocrates,*
Oratio 5. in Trapexeno cum talib. aduersariis habere negotium,
etenim commercia quae fi. nt cum mensariis: citra testes fiunt,
vnde quibus ab iuris impositum sit, necesse est imminere peri-
culum.

15 ¶ Moribus & iure ciuitatum, seu ciuili nationum, vsurae
quae improbatae fuerunt, sicuti Indi pecunias litas ad vsuras
non locant, nec accipiunt, *Elanus lib. 4. de var. hist. cap. 1.* Pla-

tonis est lex, Ne mini liceat feneratori: liceatque, si quis in foenus
acceperit, nec vsuras, nec fortem reddere, *Plato 5. de legibus, Lex*
Oxei legi-latoris, ne cuiquam super aliqua fundi parte feneratori
liceret, Aristoteles lib. 6. Polit. cap. 4. Chii, vt vsuras coerce-
rent, ex mutuo pollicitis vsuris tributum acceperunt. Et Byzan-
tii, cum nonnulli incolarum feneratori essent super possessiones
suas, statuerunt, vt quicumque debiti tertiam partem ferre vel-
let, libere possessionem suam haberet, *Aristoteles libro secundo,*
Oeconomicorum. Refert Suetonius Tranquillus Iulii Caesaris legem,
qua statuit de pecuniis mutuis, deiecta tabula: um nouarum
expectatione, quae crebro mouebatur, vt debitorum credi-
toribus satis faceret, per aestimationem possessionum, quanti
quasque ante ciuile bellum comparassent, deducta summa aris
alieni, si quid vsu. a nomine numeratum aut per scriptum fuis-
set: qua conditione fere quarta pars debiti deperibat, *Suetonius*
Tranquill. in Iulio Caesar. c. 42.

¶ Apud nos prohibita vsura ab optimis principibus, Phi-
lippo Pulcro, in constitutione Philippi Pulcri publicata anno domini
1311. & Ludouico Duodecimo, in constitutione Ludouici Duode-
cimi publicata anno 1312. articulo 64. 65. 66. quorum postremus
delatoribus vsurariis pollicetur tertiam partem multarum
imponendarum reis. Ex eadem constitutione Philippi statutum
quoque, ne quis in communibus vsuris exigat vltra vnum denarium
Turonensem in hebdomada, vltra quatuor denarios in
mense, vltra quatuor solidos Turonenses in anno, pro libra Tur-
ronensi. In nundinis vero Campaniae, vbi pro nundinarum, vt
putatur, faciliori commercio mutuo datur pecunia, vel aliae res,
in dilationem singularum nundinarum, vt pro singulis nundinis,
quae sex in anno sunt, pro eo, quod inter est mercatorum den-
tur quinquaginta tantum solidi Turonenses, pro centum libra-
bus. Vnde confurgunt singulis annis ratione sex nundinarum
quindecim librae pro centum Turonensibus.

¶ Apud Romanos legibus maiorum magis inuisi feneratori-
tores ipsis furibus: nam furem dupli. feneratorum quadrupli
condemabant, vt testis Marcus Cato, in principio de re rustica,
nempe, vt furem manifestum, §. praeterea, de obl. qua ex delicto
nasc. §. ex maleficiis, de action. cum simi. & perfricta frontis & im-
pudentem.

¶ Laelius Genutius Tribunus plebis rogationem etiam tu-
licam populum, ne feneratori liceret, *Liuius in 7.* Et inclinatis in
concordiam animis noui consules feneratorum quoque rem,
quae distinare vnanimes videbatur leuare aggressi, solutionem
aris alieni in publicam curiam verterunt. *Idem Liuius libro septimo.*
Meminit quoque alibi *Liuius in 5. belli Macedon.* solutionem
feneratoris, quam vocat feneratoria, in vbe aliquando factam
publice. In tali, inquit, fenerator obruebantur debitorum: cuius
coercendi cum ratio quareretur, diem finiri placuit feneratoria,
quae proxima fuissent, vt qui post eam diem feci ciuibus
Romanis credidissent pecunias, profiterentur, & ex ea die, pec-
uniae creditae, quibus debitor, creditori ius redderetur. *Cornelius Tacitus,*
libro quinto. anal. refert, primum lege duode-
cim Tabularum cautum, ne quis amplius vnciatio fenerator fœ-
nus exerceat, cum antea ex libidine locupletum ageretur: de-
hinc fuisse hoc ipsum ad semiunciam redactum: postea & veri-
tam omnino versuram, multaeque plebis ciuitis obuiam itum. In-
tre hoc Romanorum ciuili se ipso prohibitas quoque exillimo
vsuras potissimum nouissimo. Nam f. Caesares postremi & ipse
Iustinianus eandem fidem Christianam amplectuntur, qualem
& summi pontifices, leg. prima, de summa Trinitate, & fid. Cathol.
C. & Christiani reliqui sequuntur ad ecclesiasticas synodos, po-
rtissimum Nicenam primam, leg. nos redd. en. de summa Trinitate,
C. s. primo, de ecclesiastic. tit. in auth. & alia generalia concilia,
quibus diximus prohiberi vsuras.

¶ Ceterum in omni iure inuenimus, & aliquando vsuras
permissas in certis rebus, & causis, & personis & modis nego-
tandi. Non tamē idcirco approbatas dice. oportet sicuti Deus
ob duram ceruicem Iudeorum illis permisit repudium, sed non
probauit. *D. Mat. c. 19. & Marc. 10. Deut. 24.* Tanta enim homi-
num est improbitas, vt omnino a ne motheta tam bene emicdant
vel pugari non possit, vt scilicet aliquid perpetuo non reuocant
aut, si omnino tollere velit, in peius vitium non degeneret: in
quo discrimine peius malum euitandum est & fugiendum, *ca.*
quod David 22 q. 4. c. si aliquid, cum 2. seq. eo. ca. duo. & c. seq. 13. dist.
Hoc modo in vsuris, si vetantur omnino, facit diuini pesti-

ma auaritia & crudelitas seu immiserico dia, vt malint potius arca mannos rubigini committere, quam iuuare gratis indigentes: vel si mutuent gratis, ita uolenter repetunt, vt omni inquietudine debitores infestent. Proinde & modus quidam fœnerandi permissus propter pernicitiam creditorum, & adiutam in opiam debitorum. ¶ Consideramus ¶ itaque in vfurarium permissione, res, personas, & taxationem. Res in quibus permitti dicuntur vfurari, comprehenduntur his uerbis:

*Fœnda fideiussor. pro dote. stipendia cleri,
Venditio fructus, cui uel ex iure noceri.
Vendens sub dubio, pretium post tempora soluens,
Pœna, nec in fraudem, lex commissoria, gratis
Danus, socii, pompa, plus forte modis datur istis.*

¶ Quæ omnia late explicantur & probantur a glossa, & Henrico Bohic, in ca. conquestus, de vfuris, Ioanne fabro, in *Breniar. tit. de vfur.* Angelo de Clauasio, in *summa, in uerb. vfur.* Baldo, Fulgoso, & Ialone, in *leg. prima, de summa Trinitat. C. Hostien. in summa de usu. §. in aliquo casu. & in ca. cum contrab. de pignor.* Chalfaneo, in §. 23. *des droictz. appartenanz. aux gens mariez. in consuetu. Burgund.* Isti tamen casus non proprie pertinent ad mutuum, & ideo neque ad vfuram illam illicitam pecuniæ ex mutuo, sed vel ad iustam negotiationem rationemq; eius quod interest, vel ad pœnam, seu ad moram plectendam debitorum alio modo quam ex mutuo. Cui autem negotiationi, & quatenus permittit vfuram, postea paulo Deo fauente intelliges, in taxatione, ubi & de rebus & personis plura. In personis distinctio iure diuino in permissione fœnerandi facta, vt lege antiqua liceret extraneis ad vfuram dare: proximis seu illis qui eiusdem populi essent non licet: et.

22 ¶ Non fœnerabis fratri tuo ad vfuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alienæ; fratri autem tuo, absque vfura, id quo indiget commodabis. *Deut. c. 23.* Alienum intelligi uolunt interpretes, hostem fidei, vt ab eo liceat fœnus accipere, quem liceat occidere. *e. c. fin. 14. quest. 4.* Et ideo non esse permittendum Iudæis a Christianis vfuras exigere, *Panor. in ca. post miserabile, per illum textu. & Hosti. in ca. salubriter, de vfur.* tradunt recte interpretes, cum & illis dictum sit, fœnerabis populis multis & ipse a nullo fœnus accipies. *Deut. c. 28.* ¶ Num tantum summus pontifex possit dispensare, vt a Iudæis accipiantur vfurari in aliqua ciuitate, disputat in vtramque sententiam Alexander Imola, in *nouissimo homo consilio. consil. 1.* & tandem concludit, posse: quia vix querendum sit de peccato mortali inter Iudæos, qui iam condemnati sunt. Mihi suspecta est ista sententia & pugnacia mihi videntur, velle amicitia & humanitatis beneficium mutui in Iudæos concedere, & postea hoc prætextu velle bona illorum, vt ab hostibus exercere: cum potius Iudæi, qui inter Christianos conuersantur, inde possint legem nostram improbare potius, quam ad fidem suscipiendam impelli.

23 ¶ Quamobrem existimo vel omnino a ceteris Christianorum exemplo tendos, vt in Gallia vel si aliqua ex causa ferantur, bono exemplo legis Christiana instrudendos, vt videant opera nostra bona, & ne simus illis scandalo. Facit auaritia, cæca cupiditas, iniustum lucrum, quod in re, quæ fructum non generat, in pecunia videlicet fructum querat & lucrum, vt non minus reprehensibilis videatur quia Iudæo ea mente capit, quam is qui ab alio: quia vfura verita non nascitur ex persona, sed ex re. Improbatur quoque Diuus Augustinus cogitationem eorum qui dicunt, multi sunt Christiani diuites, auari, cupidi, non habeo peccatum si suam illis abstulero, & pauperibus dederò: vnde enim illi nihil boni agunt mercedem habere poterò. Quia, inquit, hæc cogitatio diaboli calliditate suggeritur. Nam si totum tribuat pauperibus quod abstulerat, addit potius peccatum quam minuat. *ca. forte aliquis, 14. q. 5.*

24 ¶ Taxatio ¶ vfuratum, seu æstimatio, vel definitio legis, eas licitas facit, & eas tantum exigere posse responsum est, quæ intra fines legitimos continentur, alias nequaquam, *l. placuit, de vfur. P.* Et si supra definitam quantitatem vel retentæ, vel solutæ sunt, in sortem seu debitum principale, quatenus excedunt, impuntantur. Et si fors quoque soluta sit, in quantum excedunt, repetuntur, *l. si non sortem, de conditione in deb. constituitur que lex cum definitione quantitatis, pro quibus, & quando debentur, semper, quantum conseq; potuit, eas finibus angustissimis concludens.* Veluti, ne illæ ex nudo pacto peti possent, nisi stipulatione quoque promissa essent, *leg. 3. & l. pignoriibus, Cod. de vfur. l. Titius, de prescrip. verb.* Cuius ratio est, quod accessio hæc v-

furatum sit ciuile, non naturalis: nec natura prouenit, vt ait Papinianus, sed iure percipitur, propter periculum etiam, quando periculo dantis pecunia fœneratur, in *leg. si nauis, 62. de reser. dicat. P.*

¶ Paulus tamen ¶ excipit ciuitatum debita, quibus & ex mutuo pacto vfuras præstadas voluit. *l. etiam ex nudo, 30. de vfur. in P.* Item Iustinianus a gentariorum, *§. quia uero, §. seq. confin. nouell. 136.* Quamobrem si creditor ex re sibi pro mutuo oppugnata percipiat fructus, vel prouentus aliquos, suos non facit, si vfuram non sunt illi legitime debite per stipulationem, vel legis vel iudicis definitione, sed vel restitueret, vel in sortem imputare teneretur, *c. 1. & 2. c. conquestus, de vfur. ap. Greg. ca. ad nostram, de iur. iur. an. l. 1. de distr. pign. C. l. 1. & 2. de pign. actio.* Imo iure pontificio statutum, debitoris se non posse obligare ad soluendas vfuras: & si quando iuramento se præstatorum firmauerint, tenentur quidem soluere se a iuramento, & præstare, vt iustum compellantur creditoribus restituere, & remittere iuramentum, *cap. 1. & cap. debitoribus, de iur. iur.* neque valet iuramentum debitorum: quod non possint repetere solutas vfuras, *ca. ad nostram, in 2. de vfur. in P.* ¶ Alia ¶ lex vfuris restringendis imposita, vt propter earum solutionem præteritam, non censentur debitoribus, nisi doceatur, *l. creditor. C. de vfur. & cõtra vt lapsu temporis non solutæ, remittæ censentur, l. cum quidam, §. 1. de vfur. in P. l. qui semisses, eod. tit.* Et ante Iulium Cæarem tribuni plebis creditoribus, modum rei fœnerari posuerunt, *Diou. Celsus, lib. 41. histor.* Prohibitum etiam, ne fœnus non solum in sortem conuertatur, hoc est, ne ex vfuris debitis vfuræ capiantur, ac si pro sorte deberentur, in *l. fin. C. de vfur. rei iudica. & in l. fin. C. de vfur. l. si non sortem, §. supra duplum, de cond. inde.* ¶ Vetitumque ¶ anatocismum esse multa indicta, & ne fœnus in sortem transferretur, vt scribit Appianus Alexandrinus *lib. 1. bellor. civilium.* Notauit aliquos Augustus, quod pecunias leuiores vfuris mutuari grauiori fœnore collocassent, *Sueton. in Ocliano cap. 39.* Et in fames hoc fœnus improbum exercentes iure ciuile esse constat, *l. improbum 20. ex quibus caus. infam. irrog. C. lib. 2. tit. 11.* Ceterum pro vfurari definitione & distinctione facili methodo intelligenda, proponimus supramas in iure vfuras, ad quas minores referuntur, centesimas dici, Centesimæ ¶ vfuræ non sunt, id vt existimant vulgares interpretes, quæ æquent sortem intra annum, & vt dicunt, quando centum pro centum singulis annis creditor lucratur, vt sentit Accursius, in *l. si non sortem, §. supra duplum, in uerbo, duplum, de cond. indeb.* nusquam enim iuratum excruciantes viles permittunt: sed centesimæ sunt, quæ intra centum menses æquant debitum, videlicet, quando ex centum denariis duodecim singulis annis penduntur, vt obseruat ut Budaus, *lib. 1. de Asser. Hermolus Barbarus, & Iudius Dolanus, lib. de Asser. Alciatus lib. 2. Parer. ca. 23. Molinaus, de vfur.* Centesimæ itaque habent rationem temporis quo æquant sortem, videlicet mensium, non quantitatis. ¶ Soluti ¶ enim erant antiqui singulis mensibus vfuras exigere, & rationes cum debitoribus iure: idque docet nomen quo rationum libri, seu nominum, & debitorum breuiaria nominabantur, quippe quæ appellatione Calendarii, *pen. de rebus cred. P. L. neyoni 6. de fundo instruit, dicebantur* indicat Horatius, dum ait *Sermo 1. Sacyr. 3.*

*Odisti, & fugis, vt Drusonem debitor aris,
Qui nisi, cum visses misero ventore Calenda,
Mercedem, aut nummos vnde vnde extricat amaras,
Porrecto iugulo historias, captiuus ut audis.*

Et rursum, *Horat. lib. E. pod. ode. 2.*

Hæc ubi locutus, fœnerator Alphius, de Alphio fœneratore munit quoque Colamella, lib. 1. de re rust. cap. 7.

*Iam iam futurus rusticus,
Omnen relegit idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.*

¶ Calendæ ¶ dicebantur singuli dies primi mensium, eo quoque quod ab initio statuit, vt Græci, & Hebræi, Romulus mensium quemlibet a noua Luna incipiendum: quo & factum, vt alii alius fuerint longiores, prout tardius vel citius Luna appareret: vocabatur autem mensis initio eius apparitionis a minore pontifice, & a rege sacrificulo in curiam Calabam, vt quot dies superessent vsque ad nonas, quibus venire debebant in urbem iusticia ad feriarum causis cognoscendas, significarent. Et inde æstimo quod est uoco, Calendæ, vt notat Macrobius, *libro primo Saturn. cap. 15.* Quare cum mensurata esset vfura, quod qui tabulas conficerent mensuras pene rationes in eas transferrent, vt ait Cicero

ait Cicero, pro Q. Rab. solebant Calendarum diem exsec. a i debito. es, quod indicat & Plutarchus cum ait in libro, non esse scenerandum, *de dequonon rōn xpa adōn xpi tōs vopolitas*, lib. septē & *de hysōn, deō qdō pōnōn oi dōnētōi xpi vōpōn*, id est, Insuper & Calendarum aut neomenia recordaberis, qui dies estis sacratissimi existat, nefasti tamen & exsecrandi ab vfu iis, eduntur. Nam pignora ipsi praestita nec Iupiter ipse saluare possit. Paulus Iurisconsultus in formula stipulationis vfurarum, etiam ipsam docet in hac verba. Lucius Titius scripsi me accepisse a Publio Menio quindēcim mutua numerata mihi de domo sua: & hac quindēcim proba recte dari Calendis futuris, stipulatus est P. Menius sponendi ego Lucius Titius, &c. in l. lecta 40. de rebus cred. in P. Est & alia apud eundem, Lucius Titius ita cauit, Accepi & habeo in locum depositionis ea quae praescripta sunt, argenti denaria decem millia, & omnia faciam, & conuenio, & confessus sum, vt praescriptum est: & concessi tibi tribuere vsum vnius cuiusque summam vno quoque mense obolos quatuor, vsque ad redditionem totius argenti, *Paulus in lege Publii Menii. 26. §. Lucius. de positi. lib. 16. P. titul. 3.* Erat & alia formula deducendi vfas in stipulationem, in singulis dies, id est, vt certa vfu pro singulis diebus penderetur, quae tamen legitimam non excederet taxationem & definitionem, vt in leg. nihil in re. 4. §. quod in singulos de nau. fuenor. in P.

31 ¶ In centesimis itaque vfuris erit calculus, vt ex centum partibus, duodecim singulis annis pendatur, vel singulis mensibus vna pars, vt intra centum menses aequalis sit praestatio vfurarum fortis, id est, debito: fortem enim debitum vocat Papinianus, leg. uxori vsu fructu bonorum 24. de vsu fructu. lega. & alii. Vocare possumus hanc maximam vfuram, an denier douze. in qua pro forte decem librarum Turonenfium, vnaquaque existente viginti solidorum, & solido duodecim denariorum vsus centesimae singulis annis sunt sedecim solidorum Thuronenfium, & octo denariorum: & pro centu libris Turonenfibus, vfu centesimae duodecim lib. Turonenf. quae intra octo annos & menses 4. aequat fortem.

32 ¶ Volo autem istam centesimam vfuram assem nuncupare, totum quippiam & summum inter vfas legitimas, vt ratione istius assis centesimae alias explicem. Martialis ideo recte centesimam libram vocauit, dum ait lib. 11. Epigramma. epist. 106.

Muretus libram, quadrantem Gaurice mittis, Satelem semissem Gaurice solue mihi.

¶ Porro praenotandum est totum quod assis nomine effertur in vncias 12. posse diuidi, siue in duodecim partes: quorum nomina sunt propria ab vncia & semuncia, vsque ad assem. Vncia, est duodecima pars assis: sextans, dua vncia, quae faciunt sextam partem assis: quadrans, quarta pars assis, tres vnciae, quia quater tria 12. faciunt triens, quatuor vnciae, quae faciunt tertiam assis partem: nam ter quatuor constant 12. Quincunx, est quinta pars assis, quinque vnciae: semis, sexuncie, media assis pars septimx, septem vnciae: bes, octo: dodrans, nouem, dextans, decem: deunx, vndecimas, duodecim, §. hereditas, de heredibus institutis. apud Iustinian. l. seruum meum. §. fin. eod. tit. in P.

33 ¶ Ergo si dicamus primum vnciales vfas esse, quando vna vncia, seu vna pars centesimae ex duodecim tantum soluitur, quando videlicet pro centum singulis annis, tantum vna pars ex centum soluitur, & aequatur fors tantum intra centum annos, vt si pro centum denariis vni vsu: a nomine annuatim soluitur. Ita intelligitur Cornelius Tacitus, lib. 15. annal. facili negotio, dum ait lege duodecima Tabularum cautum, Ne quis ante huius vnciarum foeno: vfluram exeret, cum antea ex libidine locupletum age: etur: dehinc fuisse hoc ipsum ad semiunciam redactum: postea omnino vetitam vsuram, multisque seculis Iuriscōsultis obtinuit iuramentum vfuris. ¶ Sextantes si dicuntur vfu: dum sexta pars centesimae penditur annuatim, seu duae vnciae centesimae: ita aequant hae fortem intra quinquaginta annos.

34 ¶ Quadrantes si vfu: quando tres partes vel vnciae centesimae soluantur annuatim: & aequant fortem intra triginta & tres annos, ac quatuor menses, id est, intra 400. menses, quatuor videlicet centesimae, de hac sit mentio in antient. hoc ius portetiam, de sacros. eccles.

35 ¶ Trientales, si quando quatuor vnciae, id est, quarta pars centesimae praestatur annuatim. de illis meminit I. Iuror qui reperiorum 8. §. quae sint, vers. sed et si, de administrat. Iuror. P. leg. 3. §. final. ad leg. Fallicid. P. aequant fortem viginti quinque annis, dicta haec vfu: & tertia centesimae, l. cum quidam. §. si, de vsur. P. l. eos, C.

eod. In istis erat terminus virorum illustrium scenerantium, vt ampliores non possent accipere ex mutuo, l. eos, §. super vsurarium vers. quantitate, de vsur. C. Atque hoc trientarium scenus exerceuit Antoninus Caesar, vt patrimonio suo plures adiuuaret, vt scribit Iulius Capitolinus, in Antonio. Item & Alexander Severus, ita tamen vt plerisque sine vfuris pecunias dederit, Lampridius in vita Alexandri. Severi. Hicque Imperator vfas sceneratorum contraxit ad tiles, & simul penfines, pauperibus confules: senato. etque si scenerarentur, primum vfas accipere: & vetuit: nisi si quid muneris causa acciperent. postea tamen iussit vt semilles acciperent, munera tamen quia saepe excedebant, sustulit, idem Lampridius eod. Iustinianus pro dote promissa & non soluta, post biennium tertiam centesimam vfuram debet statuit, Iustinianus in l. fin. §. fin. C. de iure dot. Prohibitum tamen aliquando his qui gerunt officium temporale & administrationem rei publicae, inter sibi subditos scenerari vilo modo, leg. 3. C. si certum pet. l. principalibus, eod. in P. Cum ex spoliis victoria Octavianus contra Cleoparam, & Antonium plurimum Aurei Romam delatum esset, scenus quod ante denario pendebatur, ad trientem tum recidit. Dion Cassius lib. 51. hist.

¶ Quincunx si vfu: habent quintam tantum partem centesimae, aequantes fortem viginti annis de quibus in l. Iuror, qui reperiorum, §. quae sint, vers. sed et si, de administr. Iuror. l. alimenta, §. Basilica, de alimen. lega. Ideo dici possunt, au denier vingr: quae hodie solent viduis ad iudicari ob dotem non solutam, post annum a morte maritus, P. apo. lib. 15. Rhapso. Arest. tit. 4. arest. 1. Quia & legitima censetur pensio rei, vel pro fundo, ea quae intra viginti annos aequat fortem seu valorem rei pro qua fit pensio, §. si vero alicuius de non aliena. reb. eccles. in ant.

¶ Semilles si dicuntur vfu: dum sexta pars centesimae soluitur, de quibus sit mentio in l. qui semilles. 13. l. cum quidam 17. de vsur. P. l. Titius 26. de praescript. ver. P. aequantque fortem 16. annis, 8. mensibus: si quaeque interdum haec vfu: species, media centesimae, l. fin. de vsu. lib. 10. C. Ista semilles erant supremae in communibus vfuris, nec vltra hunc limitem transcendebant: quare & semilles vfu: ciuiles dicuntur a Plinio: communes iis qui in egestariis negotiabantur, d. l. eos, §. super vsurarium, vers. vero, C. de vsur.

¶ Vfu: si septunces, quando septem vnciae centesimae penduntur, quae aequant fortem 14. annis, id est, mensibus, 171. ¶ Besses, si quae do 8. vnciae centesimae soluantur, quae aequant fortem duodecim annis, vel 150. menses, quas iuste negotiantibus extra nauticum scenus excedere non licebat, §. quia vero in Nouell. const. 136. nec a genti iis Suidas, in verb. εἰς τὸν ὄχλον. Suidas hanc vfuram εἰς τὸν ὄχλον, vfu: am Octauam dicit, cum fortis octava pars sceneratori datur. Veluti, in quater nis drachmis quatuor oboli: drachma enim tenos valet obolus, vt idem postea etiam notat, Suidas, in verb. εἰς τὸν ὄχλον.

¶ Dodrantes si vel dodrantes vfu: dum nouem vnciae vel 41 partes centesimae soluantur, quae aequant fortem, vndecim annis & 2. et istae dicuntur minores nauticae, seu minores traiectitia.

¶ Dextrantes, si dum decem partes centesimae soluantur, & 42 quantque fortem decem annis, seu 120. mensibus, mediae nauticae, seu traiectitia. Deunces, dum vndecim partes centesimae soluantur, quae fortem nouem annis primo mense, videlicet, 109. mens. 2/3. aequant. Centesimae postremo, prout diximus, quae intra centum menses aequant fortem videlicet annis 8. & mens. 4. Sidorius A. pollinaris lib. 4. epist. 24. bis vsu: et ita ei constituit tempus, Iuror autem erat 4. annor.

¶ Quae si supremae sunt nauticae & traiectitia: de qua statuit Iustinianus, vt in traiectitis contractibus, vel specierum sceneri dationibus vsque ad centesimam tantum liceat stipulari, nec eam excedere, quamuis veteribus legibus hoc esset concessum: ceteros autem homines dimidiam tantum centesimae posse stipulari, l. eos 26. §. super vsurarium, vers. in traiectitis, & sequ. C. de vsuris. ¶ Et si ex istis colligimus tres species vfurarum summatarum, minorum, & inferiorum, colligitur ex l. fin. de vsu. rei iudica. lib. 7. C. titul. 52. Prima species illustrium, quae summae trientes, mediae quadrantes & sextantes, inferiores semiunciales & vnciariae 2. species communium negotiatorum, quarum summae Besses, sic Iustinianus dicit besses centesima, summas argentiorum, & mensariorum, in §. quia vero constitutio. Nouell. 136. mediae semilles inferiores quincunx tres species traiectitarum & nauticae, cum quarum summae centesimae, mediae deunces &

